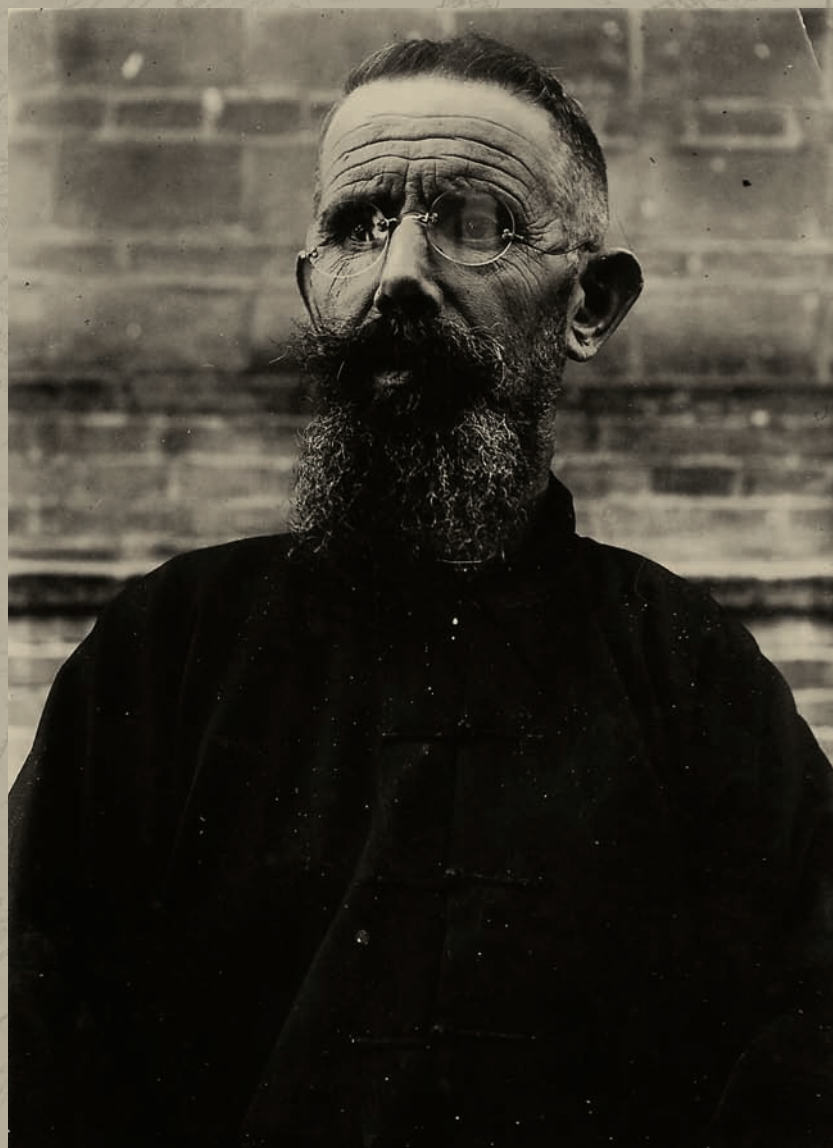

MEIJELS GROTE MISSIE-UUR, PATER WILLEMS IN DE VERRE OOST

Pater Willems tijdens een ziekteperiode. Hij had de gele ziekte en oogt hier wel erg mager en oud.

Op 30 januari 1959, twaalf jaar na de dood van de naamgever, stelde de Meijelse gemeenteraad de straatnaam *Pater Willemsplantsoen* vast. De reden: pater Willems was de eerste Meijelse missionaris en had in zijn jonge jaren op de plaats van het nieuwe plein akkers geploegd en koren gezaaid.

De basis van deze bijdrage zijn ongeveer vijftig door pater Willems in China gemaakte foto's. Deze werden door hem aan de achterzijde beschreven met allerhande informatie. De foto's waren in het bezit van zijn petekind, wijlen Piet Verscharen. Ze dateren uit de jaren 1920. Het is bijzonder interessant, zelfs uniek materiaal, dat een historicus het gevoel geeft het verleden heel direct, zelfs letterlijk in handen te hebben.

Inleiding

Op 28 november 1877 wordt op de Hoek in een bescheiden boerderij Piet Willems geboren. Hij zou de eerste Meijelse missionaris worden. In die jaren was het katholieke leven in Meijel aan een stevige opmars bezig, die na 1900 zou uitmonden in de ongekende bloeifase van het Rijke Roomse Leven. Daarover meer elders in dit boek. Maar het katholieke reveil openbaarde zich in Meijel nóg op een manier en wellicht gevolgrijker dan die andere: tussen 1870 en 1940 kozen liefst 42 jonge Meijelse mannen en vrouwen voor een religieus leven. Velen daarvan gingen aan de slag in de missielanden van Afrika, Zuid-Amerika en Azië. Alleen al in 1904, het jaar waarin de hoofdpersoon van deze bijdrage startte aan zijn opleiding tot missionaris, traden vier meisjes in het klooster in.

Late roeping

Piet Willems was een 'late roeping'. Hij was al 26 jaar toen 'het' gebeurde. Of hij gedurende de eerste 26 jaar van zijn leven al interesse heeft gehad in een religieus bestaan, is niet bekend. Of zijn ouders hem daartoe hebben aangezet, zoals vaak het geval was, is evenmin bekend. Kwam de roeping plotsklaps? Mogelijk. Het is niet uitgesloten dat een nogal onberekenbare factor meespeelde bij de beslissing, namelijk de beëindiging van een verkering. Op het moment dat de verloofde van Piet beslist had om het klooster in te gaan, zou hij

besloten hebben om priester te worden.

Hoewel enkele jaren eerder het missiehuis van de lazaristen in Panningen was geopend en er ook elders (Steyl!) goede mogelijkheden waren om opgeleid te worden tot missionaris, toog Piet Willems helemaal naar het missiehuis in Grave. De daarin gevestigde jonge congregatie van de Heilige Familie was speciaal gericht op late roepingen en minder bedeelde studenten. Van beide doelgroepen maakte de Meijelnaar deel uit...

Toen Piet 2 oktober 1903 in Grave arriveerde, moet hij ongetwijfeld geschrokken zijn van de povere omstandigheden. Het gebouw leek meer op een vervallen gevangenis dan op een serieus studiehuis. Het regiem was in Grave streng en uitermate sober. Elke dag werd om half vijf opgestaan. De dag begon met gebed in de kapel, gevolgd door studie en pas daarna werd een karig ontbijt gepresenteerd in de eetzaal. Iedereen ging om half negen 's avonds naar bed. Niemand had een eigen kamer, men sloep op een grote zaal.

In Grave ontving Willems negen jaar opleiding, eerst het kleinseminarie, daarna het noviciaat, dan filosofie en tenslotte theologie. Of hij een goed student is geweest, weten we niet, maar

Collage van de in totaal ruim 200 beschreven foto's van Pater Willems (archief Medelo).

ongetwijfeld bezat hij de voor 'Grave' noodzakelijke discipline, volharding en gewenste vroomheid. Latere getuigen herinnerden zich de Meijelnaar in Grave als een 'stevig gebouwde en zwartharige man van een rustig en vriendelijk karakter'.

Op 2 mei 1912 verliet hij Grave vrij plotseling, een verrassende stap omdat de priesterwijding van Willems aanstaande was. De reden zou zijn dat hij had vernomen dat de in China werkzame lazarist mgr. Joseph Fabrègues C.M. (1872-1929) missionarissen zocht voor zijn vicariaat. Hoe het ook zij, Piet Willems is in de zomer van 1912 via het missiehuis van de lazaristen in Parijs naar China gereisd. Enkele maanden na aankomst werd hij in de nog bijna nieuwe Petrus en Pauluskathedraal van Pao Ting Fau tot priester gewijd. Dat was op 14 december 1912. Het leven van de missionaris kon beginnen ...

Pater Willems bij een gezin dat van de duivel was bezeten en door hem werd genezen door hen te dopen en hun huis te zegenen.

Zijn eerste jaren als missionaris

Meteen na aankomst ondervond pater Willems de gevolgen van de politiek instabiele situatie in het enorme land. Met vluchtende Chinese soldaten reisde de Meijelnaar naar zijn eerste doel Pao Ting

Fau (provincie Hebei, ongeveer 180 kilometer ten zuiden van Peking, nu Baoding genaamd). Piet werd geplaatst in de missie van de Franse lazarist Trémorin (1886-ca. 1965). Aan de Franse lazaristen was deze streek toegewezen als missiegebied.

Pater Willems hield zich in het eerste jaar vooral bezig met het zich eigen maken van de Chinese taal. In 1914 werd de Meijelnaar vervolgens benoemd tot pastoor in een dorpje bij Pao Ting Fau. Daar probeerde hij zes jaar lang nieuwe zielen te winnen. Dat viel allerminst mee. Hij had een diepe afkeer van heidense spelen en straattheater (*kunstenmakers* in de woorden van Willems). Tot zijn ontzetting werden deze ook door christelijke Chinezen veelvuldig bezocht en gewaardeerd.

Nieuwe missiepost

In 1919 verhuisde Willems naar een nieuwe missiepost in het plaatsje Nan-Song Ts'ouen, op 40 kilometer afstand van Pao Ting Fau gelegen. Zijn nieuwe missiepost omvatte een parochie van ongeveer 2000 christenen. Nog maar 3 % van de Chinezen in deze contreien was christen, dus er viel een wereld te winnen. De bevolking telde vooral kleine boeren, die moesten vechten voor hun bestaan. Industrie was er nauwelijks. Verharde wegen evenmin. De winters waren er koud, de zomers heet. In het voorjaar waren er zandstormen en overstromingen kwamen regelmatig voor. Met hernieuwde ijver zette pater Willems zijn missionaire activiteiten voort: missie preken, biecht horen, zieken bezoeken, scholen bouwen, het onderwijs organiseren en catechumenen voorbereiden op het lidmaatschap van de kerk. Hij beschikte er over een soort diap projector, die tijdens de wintermaanden werd gebruikt om de Chinezen 'ontwikkeling' bij te brengen. Dat deed hij totdat het toestel, waarschijnlijk door oververhitting, uit elkaar sprong en daarbij zijn knecht verwondde aan zijn hoofd. Een stuk buis raakte hem zwaar en de brave knecht hield er diepe littekens aan over.

Terug naar Meijel

Na 12 jaar 'tropenjaren' keerde Piet Willems in 1924 naar Meijel terug. Waarschijnlijk maakte hij op normale wijze gebruik van een 'recht' van

missionarissen om één keer per 10 tot 15 jaar bij familie op vakantie te gaan. De Meijelnaar was op dat moment 47 jaar oud. Zijn beide ouders waren inmiddels overleden.

Met zijn frêle gestalte en lange China-baard moet Willems in Meijel en omstreken een bijzondere verschijning zijn geweest. Hij had de wereld bereisd en kon spannende verhalen vertellen over landen en gebeurtenissen waar zijn dorpsgenoten hoogstens via de krant of de school over hadden gehoord. Piet zal hen hebben verteld over de Chinezen en hun vreemde, heidense praktijken en over de plunderingen en moordpartijen waaraan de missionarissen bloot stonden. Hij was iemand die bereid was om zijn leven te offeren voor God en het ware geloof. Kortom een ware held.

In Meijel bouwde Piet Willems aan zijn netwerk van 'weldoeners' dat hem na zijn terugkeer naar China nog goed van pas zou komen. Daartoe behoorden o.a. de families Brummans, Sanders, Gooden, Gielen, Jaspers, Derkx en Verkooyen, allen redelijk welgestelde mensen werkzaam in de locale middenstand of het onderwijs en met een sterke binding met het Meijelse parochieleven.

Op 25 januari 1925 begon hij aan de grote reis terug naar China. Hij zou Meijel nooit meer terugzien. Via het Suez-Kanaal en na stops in Ceylon, Singapore en Manilla arriveerde de missionaris op 24 maart 1925 weer in Pao Ting Fau. Hij had van alles meegenomen uit Meijel: een fiets, een worst, kleren, boeken, foto's en allerlei religieuze objecten voor zijn kerkje.

Piet Willems na zijn terugkeer in de missie: "Ik kon 't de mensen afzien dat ze blij waren dat ik weer terug was. Reeds maanden hadden ze mij verwacht. Het was een drukke dag. Na in het kerkje een woordje van dank en tevredenheid te hebben uitgesproken, begon 't bezoek in huis. Eerst de Burgemeester, kerkmeester en voornaamsten uit 't dorp. Toen met hopen de anderen. Namiddag kwamen de lui ook van andere dorpen die mij toebehooren. [...] En met hoopjes van 3 of 6 of 9 wordt men gegroet door 3 diepe buigingen. Ik heb weinig zoo'n menigte volk bij elkaar gezien als deze dag van mijne aankomst."

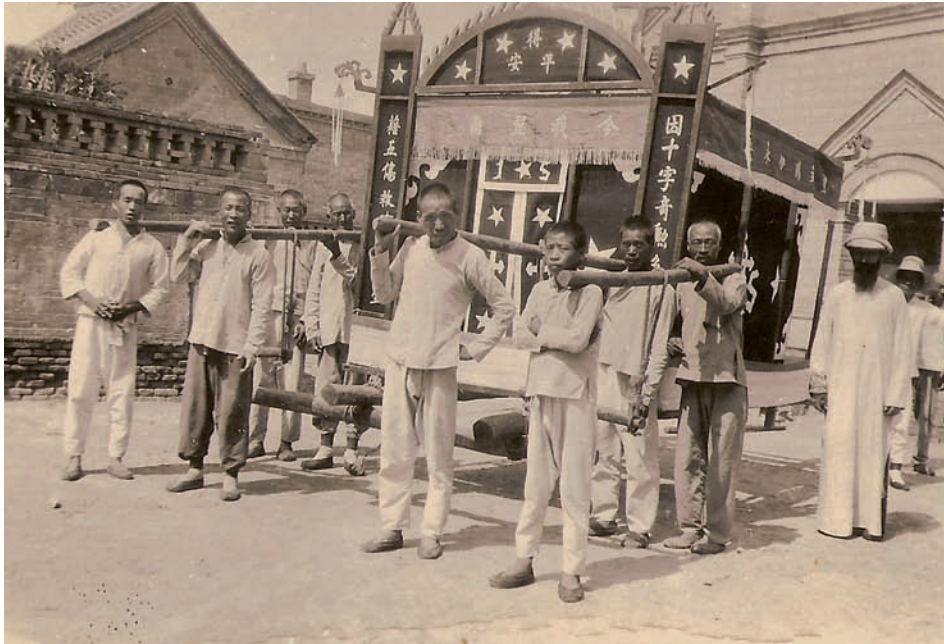
Aandoenlijke foto van de Meijelnaar omringd door misdienaartjes. Het H.Hartbeeld boven het altaar kwam uit Meijel.

Voor de uitrusting van zijn missiekerkje had pater Willems van alles meegenomen: een Heilig Hartbeeld uit Meijel, andere beelden uit Steyl, een albe en misdienaarsrokjes uit Meijel en supplies en een altaarrand uit Duitsland en Roggel. De misdienaars waren maar wat trots op hun nieuwe 'outfit', aldus een tevreden maar ook vermoede pater Willems enkele dagen na zijn aankomst in China in een brief.

Heimwee naar Meijel

Pater Willems schreef openhartig over zijn twijfels in de missie. De fijne vakantiemaanden waren daar mede debet aan. Vaak dwaalden zijn gedachten af naar Meijel. Piet berichtte de weldoeners over het Heilig-Hartbeeld dat hij al een mooi plaatsje had gegeven boven het hoofdaltaar in het kerkje. Ook over de altaarversiering en het kussen uit Roggel, de koorkap en altaarrand uit Tegelen, de supplies uit Duitsland en rokjes voor de misdienaars die

al volop in gebruik waren. Alles werd bewonderd en geprezen, vooral door de Chinese vrouwen en meisjes. En de misdienaars waren apetrots... In zijn pastorie omringde hij zich met Meijelse spullen. De fraaie lijsten van Gooden had hij laten voorzien van nieuwe foto's. De foto's betroffen een groot portret van hemzelf omringd door een fraai overzicht van familieleden. Er was wel geen enkele missionaris die er in dit opzicht beter voorstond dan hij, zo schreef Willems.

Chinese begrafenis. Rechts naast de katafalk loopt pater Willems.

Maar al deze fijne indrukken konden niet verhelen dat het onrustige en zorgenrijke leven weer was begonnen. Sedert zijn terugkeer eind maart waren alweer elf van zijn christenen als bolsjewistisch strijder vertrokken. Op één van zijn buitenposten waren sinds 1924 al 15 families weer vervallen tot het heidendom. Eén van Willems' kerkmeesters was zelfs openlijk communist geworden. Door de armoede wemelde het in zijn dorpje van de bedelaars die regelmatig bij hem aanklopten.

Anti-Europese gevoelens

Willems schreef herhaaldelijk dat de Chinese bevolking erg anti-Europees gezind was en tegen de Westerlingen werd opgehitst. Dat de Europeanen

ook veel goeds hadden gedaan, waren ze vergeten. Ondanks de chaos en snelle verspreiding van het bolsjewisme, was de toestand op dat moment (ca. 1925) niet levensgevaarlijk voor de missionarissen. Tenminste: als men zich maar gedwee liet vernederen en uitlachen. Ze werden uitgemaakt voor honden, varkens, duivels en bandieten. Zelfs de christenen waren niet geheel vrij van dergelijk gedrag. Pater Willems aanvaardde evenwel zijn lot. Het was in zijn ogen "Gods H. Wil dat wij dit alles lijden, daarom het kruis maar met geduld aanvaard". Men moest op alles voorbereid zijn, zelfs op de marteldood.

Met de school in zijn dorp ging het intussen niet al te best. Van de zestig leerlingen kwamen er maar elf opdagen. En zijn poging om families aan het Heilig Hart toe te wijden had maar in één geval succes gehad. Alles bij elkaar stond het er met de missie in China dus weinig rooskleurig voor. "Zelfs goede kristenen, die ik vroeger 3 jaren voor schoolmeester gebruikt heb, zijn nu uiterlijk niets waard, een zelfs is bandiet geworden en doet de mensen veel vrees aan. [...] Zelfs heeft hij een priester aangeklaagd en verschillende goede kristenen, die nu de grootste ellende moeten doorstaan."

Vertrek naar Peking

Begin 1930 ontving pastoor Willems een brief van de lazaristen waarin hem werd gevraagd of hij bereid was om aalmoezenier te worden bij de broeders Maristen in Hei Shan Hu, enkele kilometers ten westen van Peking. Die hadden daar een juvenaat annex retraitshuis. Piet Willems ging accoord. Hij had niet veel keuze, want met zijn missie ging het alleen maar slechter.

Bij de Maristen zou pater Willems zijn laatste 17 levensjaren slijten. Voortaan hield hij zich als rector en hulpaalmoezenier bezig met diverse vormen van geestelijke en sociale bijstand. Willems kreeg bij de Maristen de beschikking over een ruime, tegen een berghelling gelegen woning, die op enkele tientallen meters afstand lag van het hoofdgebouw en over een fraai uitzicht beschikte over het weidse Chinese landschap.

In brieven maakt hij melding van de politieke onrust en de soms ernstige gevolgen daarvan

voor de lazaristen en de andere missionarissen in en rond Peking. Die onrust was vooral tijdens de Japanse inval in 1937 groot. Regelmatig werd in de omgeving van het klooster geschoten. Willems etaleert in de brieven van 1939 een grote onverschrokkenheid: indien hij zou worden ontvoerd zou hij aan 'de bandieten' zeker geen cent losgeld betalen!

Ontvoering in 1937

Door hun band met de Westerse overheersers en de politieke onrust in China was het al vanaf de 19de eeuw schering en inslag dat Europese missionarissen gegijzeld, gemarteld en soms vermoord werden. Het dieptepunt was wel de moord op tientallen geloofsverkondigers ten tijde van de Boxeropstand (1900). Ook pater Willems beleefde vanaf zijn eerste dag in China diverse hachelijke momenten. In zijn brieven maakt hij herhaaldelijke melding van gijzelingen en lynchpartijen onder missionarissen en met regelmaat had zijn missie last van bendes en politieke rebellen. Met de toenemende politieke en militaire macht van de communisten in Noord-Oost-China, werd de dreiging voor de missionarissen enkel groter.

In 1937 beleefde pater Willems het meest spannende avontuur van zijn hele verblijf in China. Het was het jaar waarin het land werd overrompeld door Japanse troepen en in China daarmee de Tweede Wereldoorlog begon. Hij beschreef dit avontuur zelf in een lang, ingezonden artikel in *De Nieuwe Koerier*.

Op 30 augustus 1937 overviel een groep van 300 procommunistische rebellen het klooster van de Maristen. Daar verbleven op dat moment, behalve de leerlingen en broeders, zo'n 2000 vluchtelingen. De indringers braken kasten open en namen diverse spullen mee. Verder verwondden ze de overste met een kogel in zijn onderlijf. Pater Willems was bezig met het afleggen van de misgewaden, toen de bendeleden binnendrongen en daarbij enkele schoten losten op de ramen van de kapel. De kapel lieten de rebellen echter intact en ook de woning van Willems bleef onaangeroerd. Ze eisten wapens en geld. Wapens waren er evenwel geen en geld hadden de Maristen maar een beetje. Daarom werden de twee aanwezige Europese aalmoezeniers

en acht Europese broeders meegevoerd als gijzelaars. Onder hen dus Willems.

De groep trok van het ene naar het andere bergdorpje; tegelijkertijd floten de kogels van de achtervolgende Japanse soldaten boven hun hoofden. Het regende soms dagenlang en de groep trok langs modderwegen en bergpaden. Waarheen wist niemand. Het eten was zeer karig (vogelzaad, eieren, soms gekookt meel of rijst). Geslapen werd er in burgerhuizen, die door de bendeleiders werden opgeëist.

Omdat alleen de Meijelnaar goed Chinees sprak, was hij degene die het overleg leidde. Willems had de rebellen niets te bieden, geen geld noch wapens. Als ze hem wilden vermoorden, dan moesten ze dat maar doen, zo stelde hij robuust. Hij was toch al oud en keek niet op een paar jaar. Bovendien wachtte hem het ware geluk na de dood. Op de dreiging met doodschieten antwoordde Willems: "Beste vriend, wij zijn in uwe handen, maar wat mijn toestand aangaat luister: Ik leef 26 jaren in China, altijd heb ik getracht de Chinezen goed

Pater Willems dient de laatste sacramenten toe. De oude man stierf vlak daarna.

Deze foto's van familie in Meijel e.o. hingen in de kamer van de pastorie van pater Willems in China.

te doen. Al 't geld dat ik uit Nederland ontving, besteedde ik voor scholen en aalmoezen, nu blijft me niets meer over en kan dus niets geven." Daarop zag de benedechef in dat langer praten zinloos was. En na 18 dagen werden de gijzelaars vrijgelaten ...

Laatste jaren

Hoe het Willems tijdens de oorlogsjaren bij de broeders Maristen is vergaan, is onduidelijk. Van oorlogshandelingen had men na verloop van tijd weinig last meer omdat het juvenaat in een gebied lag, dat strikt werd gecontroleerd door de Japanners. Pater Willems kon daardoor in Hei Shan Hou een geregeld leven leiden. Zijn punctualiteit was spreekwoordelijk. Elke morgen beklom hij een nabijgelegen heuvel om er de

kruisweg te bidden die daar eerder was aangelegd. Na terugkomst bestudeerde hij steeds tussen 10 en 12 uur 's morgens theologische boeken. Willems zorgde er voor dat onder de jongeren van huize Sint Joseph een vredige sfeer hing.

Pater Willems overleed op 26 augustus 1947 na een ziekbed van enkele maanden. Hij had ernstige hartproblemen en last van zijn longen. Missionaris Trémorin had hem nog in die periode bezocht. Op de 26ste augustus raakte hij 's morgens vroeg in coma en stierf hij om kwart voor elf in het klooster van de Maristen. Zijn missieleven zat erop.

Piet Willems heeft in de 35 jaar dat hij in het Land van de Gele Draak verbleef, met niet aflatende weemoed gedacht aan zijn dierbaren in Meijel. Met

hen moet hij zich al die jaren meer verwant hebben gevoeld dan met zijn Chinese bekeerlingen. Die zijn voor hem altijd 'vreemden' gebleven, mensen die hij niet kon hoogachten of vertrouwen. Chinezen waren in Willems' ogen - bijna zonder uitzondering - van een lagere rangorde. Van respect voor de inlandse religie en cultuur was eigenlijk geen sprake bij de Meijelse boerenzoon. Hij zag er als 'absolute katholiek' enkel heidendom en afgoderij in.

Of hem die houding kwalijk kan worden genomen, is overigens een grote vraag. Verreweg de meeste missionarissen dachten destijds zo en grote helden zijn er nu eenmaal niet zoveel in deze wereld, ook niet onder katholieken...

Jos Pouls

De ouders van de kok van pater Willems. Het waren 'goede christenen'.

Het missiekerkje van pater Willems (vooraan poserend) in Nan Song Tsouen.

Bronnen

- Pouls, J, *Pater Willems, Meijelnaar in China* (Meijel, 2003)
- Fotocollectie Pater Willems (Archief Heemkundevereniging Medelo)
- Roes, J *Het grote missie-uur 1915-1940* (Bilthoven, 1974).